

УДК 368

О. В. Павловська,
доктор економічних наук, професор кафедри корпоративних фінансів,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ
В. О. Філімонова,
Магістрант, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ ТА КРИТЕРІЇ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

O. V. Pavlovskya,
Doctor of Economics, professor, Department of Corporate Finance and Controlling,
Kyiv national economic university named after Vadym Hetman, Kyiv
V. O. Filimonova,
master, Kyiv national economic university named after Vadym Hetman, Kyiv

FINANCIAL STABILITY OF INSURANCE COMPANY AND CRITERIA OF ITS PROVIDING

У статті розглянуто основні фактори, що впливають на фінансову стійкість страхових організацій та виявлено критерії, що її забезпечують. Здійснено групування факторів впливу на внутрішні і зовнішні та виявлено вплив даних факторів на діяльність страховиків. Розглянуто кількість страхових компаній на ринку України, а також досліджено обсяги валових страхових премій та виплат. Для досягнення фінансової стійкості страхових компаній детально досліджено критерії її забезпечення серед яких варто виділити такі: достатній розмір власного капіталу, оптимальна тарифна політика, збалансованість страхового портфеля, наявність безпечної та дієвої програми перестрахування, достатній розмір страхових резервів для здійснення майбутніх виплат, оптимальна програма розміщення страхових резервів та високий рівень платоспроможності страхової компанії.

The article considers the main factors that influence the financial stability of insurance companies and identifies criteria that provide it. Influencing factors are classified into internal and external and the effects of these factors on insurers' activities are presented. The article reviews the number of insurance companies in Ukraine and provides the research of gross insurance premiums and payments. To provide the financial stability of insurance companies it is analyzed in detail the criteria for its provision of which is worth to select the following: a sufficient amount of equity capital, the optimal tariff policy, balanced insurance portfolio, secure and effective reinsurance program, a sufficient amount of insurance reserves for future payments, optimal investment management of insurance reserves and high solvency of an insurance company.

Ключові слова: фінансова стійкість, страхова компанія, фактори впливу, критерії забезпечення фінансової стійкості.

Keywords: financial stability, insurance company, factors of influence, criteria of financial stability.

Постанова проблеми. Нестабільність політичного та економічного середовищ у країні спричиняє необхідність ґрунтовного та точного аналізу критеріїв забезпечення фінансової стійкості підприємств. Роль фінансової стійкості для страховиків є особливою, адже при реалізації страхової послуги страхувальник сплачує страховику страхову премію та розраховує, що в майбутньому при настанні страхового випадку страхова компанія повністю або частково покриє понесені збитки. Така особливість страхової діяльності обумовлює важливість забезпечення високого рівня фінансової стійкості страховика. Високий рівень фінансової стійкості підприємства є одним з найголовніших завдань для менеджменту страхової компанії, адже від рівня фінансової стійкості буде залежати можливість виконання страховою компанією взятих на себе зобов'язань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні основи фінансової стійкості страхових компаній, фактори під впливом яких знаходиться даний елемент фінансового стану та критерії її забезпечення досліджувалися багатьма українськими та зарубіжними вченими, серед яких варто виділити таких, як Бойко А.О., Братюк В.П., Журавльова О.Є., Кононова Т.С., Челишева Т.В., Чкан І.О.

Формулювання мети статті. Метою статті є дослідження основних факторів, що здійснюють вплив на фінансову стійкість страхових компаній та визначення особливостей досягнення її високого рівня.

Виклад основного матеріалу статті. Поняття фінансової стійкості страховика нормативно не визначене, проте існує багато тлумачень даного поняття. Досить вдалим та повним є визначення наведене Бойко А.О. «Фінансова стійкість страхової компанії – це комплекс дій (фінансового, інвестиційного та організаційного характеру), направлених на постійну підтримку балансу між витратами і зобов'язаннями страховика та фінансовими ресурсами, необхідними для їх покриття або виконання, в результаті чого досягається ефективний розвиток страхової компанії незважаючи на зміну зовнішніх та внутрішніх факторів функціонування економіки» [1].

Виходячи з характерних особливостей діяльності страхових компаній розрізняють дві сторони з яких можна оцінити фінансову стійкість страховика, а саме:

- фінансова стійкість страхової компанії як юридичної особи, що займається господарською діяльністю з надання послуг;
- фінансова стійкість страхової компанії за вимогами, що ставляться до страхових компаній як до суб'єктів фінансового ринку [2].

Фінансова стійкість страхової компанії як юридичної особи полягає у ефективному співвідношенні власного і позикового капіталу у структурі фінансових ресурсів страхової компанії, що здатне забезпечити необхідний рівень платоспроможності і ліквідності.

Фінансова стійкість страхової компанії за вимогами, що ставляться до страхових компаній як до суб'єктів фінансового ринку полягає у створенні такої структури фінансових ресурсів страхової компанії, яка б забезпечила формування відповідного співвідношення нормативного і фактичного запасів платоспроможності, необхідних резервів, статутного капіталу та слідування іншим вимогам законодавства, що ставляться до цього виду фінансової діяльності.

З одного боку страхування на даний момент є засобом забезпечення добробуту населення та слугує для захисту юридичних осіб від настання можливих ризиків, а з іншого – являється комерційною діяльністю, метою здійснення якої, є отримання прибутків шляхом розміщення тимчасово вільних коштів.

Протягом останніх років спостерігається зменшення кількості страхових компаній на страховому ринку України (рис. 1), що пояснюється досить важкими проблемами в економіці країни в цілому, а відповідно і на страховому ринку. Така тенденція змушує менеджмент страхових компаній приділяти особливу увагу забезпеченню високого рівня фінансової стійкості підприємства для продовження його діяльності та розвитку компанії в майбутньому.

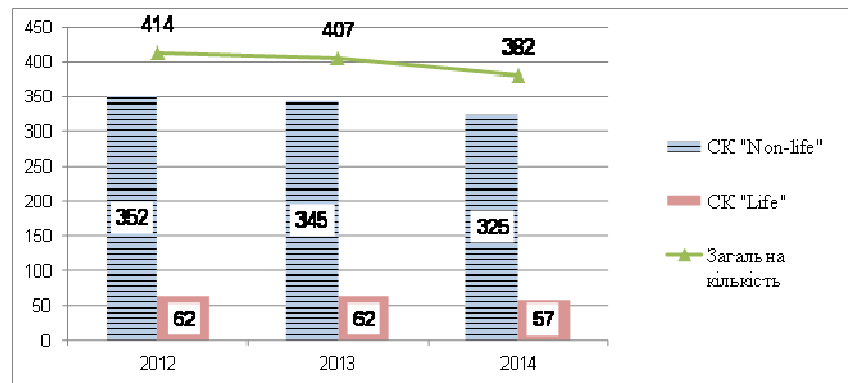

Рис. 1. Динаміка кількості страхових компаній України протягом 2012-2014 рр., шт.*

*Складено за даними офіційних звітів Національної комісії по регулюванню ринків фінансових послуг України [8]

Найважливішими фінансовими важелями у діяльності страхових організацій є страхові премії та страхові виплати (рис.2). Рівень валових страхових виплат у 2014 році порівняно з аналогічним періодом 2013 року збільшився на 2,7 в.п. та становив 18,9%. Збільшення рівня валових страхових виплат у 2014 році пов'язане зі зменшенням надходжень валових страхових платежів (-6,6%) при збільшенні валових страхових виплат (+8,9%). Високий рівень валових страхових виплат спостерігається з медичного страхування – 68,2% , за видами добровільного особистого страхування – 42,0%, з обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів – 37,6% [8].

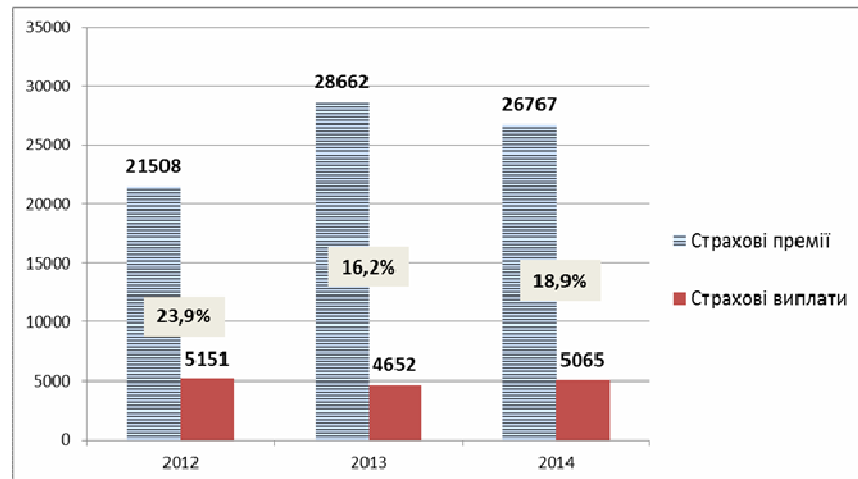

Рис. 2. Динаміка валових страхових премій та виплат (млн. грн.) страхових компаній України та рівень валових виплат у 2012-2014 рр.*

Менеджмент страхової компанії має прагнути досягти якомога нижчого рівня страхових виплат, що в свою чергу являється важливим фактором впливу на фінансову стійкість страхової компанії.

Фінансова стійкість страховика знаходиться під впливом ряду факторів, які можуть мати як зовнішнє джерело походження, так і внутрішнє. Страхова компанія не може бути стійкою до усіх факторів, тому рівень її фінансової стійкості залежить від числа факторів до яких вона є стійкою.

Групування факторів, що здійснюють вплив на фінансову стійкість страхової компанії (розроблено автором Журавльова О.С.) зображено на Рисунку 3.

Фактори, що впливають на фінансову стійкість страховика можна поділити на внутрішні та зовнішні. До зовнішніх належать фактори спричинені зовнішнім середовищем, до них, відповідно до рисунку, належать економічні, соціальні, психологічні та екологічні фактори. Ми вважаємо доцільним додати до наведеного групування зовнішніх факторів політичні фактори, адже вони також значним чином можуть вплинути на діяльність страхових компаній. За умов нестабільної політичної ситуації в країні може погіршитися інвестиційна активність, що в свою чергу може гальмувати розвиток страховиків.

Рис. 3. Фактори, що впливають на фінансову стійкість страхової компанії
(автор Журавльова О.С.)

До внутрішніх факторів належать розмір власного капіталу, тарифна політика, збалансованість страхового портфеля, інвестиційна політика, стратегія розподілу прибутку, організаційна структура підприємства, склад та фінансова стійкість засновників страхової компанії та ін.

Звісно страхова компанія не може врахувати всі наведені вище фактори в процесі своєї діяльності, тому її фінансова стійкість буде залежати від кількості факторів, які будуть враховані. Одним з пріоритетних напрямків страховика має бути управління внутрішніми факторами впливу на фінансову стійкість, адже за зовнішніми факторами страхова компанія практично не може здійснювати контроль та дуже важко ефективно їм протистояти.

Більшість авторів у своїх працях виділяють майже однакові критерії забезпечення фінансової стійкості страхової компанії, до яких можна віднести: достатній розмір власного капіталу, оптимальна тарифна політика, збалансованість страхового портфеля, наявність безпечної та дієвої програми перестрахування, достатній розмір страхових резервів для здійснення майбутніх виплат, оптимальна програма розміщення страхових резервів та високий рівень платоспроможності страхової компанії.

Забезпечення фінансової стійкості страхової компанії можливе лише за умови постійного і детального контролю діяльності страховика та своєчасного реагування керівництва компанії на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищах.

Розглянемо основні критерії забезпечення фінансової стійкості страховика більш детально.

Власний капітал страхової компанії виступає гарантією збереження її фінансової стійкості, адже забезпечує виконання зобов'язань страховика за умови недостатності страхових премій та прибутків від інвестиційної діяльності. Така ситуація може бути спричинена за рахунок кумуляції ризиків одного виду або в результаті настання певних катастрофічних подій.

Правильно визначена вартість страхових послуг, яка досягається за рахунок ефективної тарифної політики страховика, становить основу забезпечення фінансової стійкості страхової компанії. Страховий тариф дає можливість досягти балансу між доходами та витратами страхової організації, адже тарифна ставка у своїй структурі включає всі необхідні фонди та резерви, що призначені для здійснення страхових операцій. Значне завищення страхового тарифу може призвести до зменшення попиту на даний страховий продукт, а отже і до втрати конкурентних позицій даного страховика на страховому ринку. На даний момент спостерігається демпінг страхових тарифів, небезпека полягає у тому, що зниження страхових тарифів відбувається за рахунок зменшення складової страхового тарифу, що йде на формування страхових резервів. Така політика може призвести до неплатоспроможності та банкрутства страхової компанії.

Важливим критерієм забезпечення фінансової стійкості страховика є наявність збалансованого страхового портфеля. Формування страхового портфелю має на меті отримання максимального розміру прибутку за мінімального розміру ризику. Диверсифікований страховий портфель дозволяє зменшити ризик неплатоспроможності не зменшуючи очікуваної доходності.

Здійснюючи управління страховим портфелем, менеджмент страхової компанії повинен постійно аналізувати і корегувати співвідношення між напрямками страхування, страховими сумами та рівнями ризику об'єктів в розрізі діючих та новозукладених страхових договорів. Саме за рахунок виконання вищенаведених принципів страхова компанія максимізує прибуток за умови ризикового характеру власної діяльності [1].

На нашу думку одним з найважливіших критеріїв забезпечення фінансової стійкості страховика є механізм перестрахування. Перестрахування враховує вартість об'єкта страхування, незбалансованість страхового портфеля, коливання результатів діяльності страховика з метою передачі частини ризику партнеру [3, с. 43].

Роль перестрахування для забезпечення фінансової стійкості страховика полягає у:

- дозволяє сформувати більш збалансований страховий портфель;
- дозволяє скоротити ризик виникнення у страховика збитків від проведення страхових операцій;
- сприяє збільшенню можливостей страховика укладати договори страхування з великими страховими сумами;
- дає можливість страховикам регулювати співвідношення між власним та залученим капіталом без відмови від договорів страхування.

Варто зазначити, що страхова компанія, яка перестраховує майже 100% прийнятого ризику, залишаючи мінімальне власне утримання або зовсім його не залишаючи, навряд заслугує на довіру з боку клієнтів.

Достатність страхових резервів для здійснення майбутніх виплат також являється важливим елементом забезпечення високого рівня фінансової стійкості страхової компанії. Страховик формує різні види страхових резервів виходячи з особливостей ризиків, які підлягають страхуванню. Найвищий рівень фінансової стійкості страховика можливо досягти лише за умови перегляду політики формування страхових резервів хоча б раз на рік.

Страхові компанії є потужним інвестиційним інститутом за рахунок нагромадження значних фінансових ресурсів. Період між можливим здійсненням страхової виплати та сплатою страховальником страхової премії дає можливість страховику ефективно інвестувати акумульовані кошти для отримання додаткового прибутку. Успішна інвестиційна політика страхової компанії позитивно впливає на якість надаваних послуг, дозволяє зменшити вартість страхових послуг та дає можливість для розвитку страхової компанії.

В сучасних умовах особливої актуальності набуває проведення кризис-менеджменту для забезпечення фінансової стійкості страхової компанії. Проведення антикризової політики повинно носити систематичний характер, адже фінансово-економічна криза здійснює негативний вплив на всі сфери діяльності суб'єктів господарювання і, як показала історія, кожна наступна криза має все більш негативні наслідки.

Менеджмент страховика зобов'язаний досліджувати причини і наслідки попередніх негативних явищ в економіці, формуючи на основі обробленої інформації коротко і довгострокові стратегії антикризових заходів [1]. Дана політика страхової компанії надасть їй можливість запровадити комплекс дієвих превентивних заходів на ранніх стадіях дестабілізації як страхового, так і інших суміжних ринків фінансових послуг (фондовий ринок, валютний ринок, ринок нерухомості, банківський ринок і т. д.), що в результаті дасть змогу страховику вийти з кризи не тільки швидкими темпами, але й з мінімальними втратами.

Висновки. Проведене дослідження показало, що фінансова стійкість страхової компанії – це комплекс дій, направлених на постійну підтримку балансу між витратами і зобов'язаннями страховика та фінансовими ресурсами, необхідними для їх покриття або виконання, в результаті чого досягається ефективний розвиток страхової компанії незважаючи на зміну зовнішніх та внутрішніх факторів функціонування економіки.

Фінансова стійкість страхової компанії знаходиться під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. Особливу увагу менеджмент компанії має приділити управлінню внутрішніми факторами, адже змоги здійснювати вплив на зовнішні фактори керівництво підприємства практично не має. Чим більше факторів підприємство врахує в процесі своєї діяльності, тим вищий рівень фінансової стійкості можливо буде досягти.

Серед основних критеріїв забезпечення фінансової стійкості страховика можна відмітити: достатню величину власного капіталу, оптимальну тарифну політику, збалансованість страхового портфеля, наявність безпечної та дієвої програми перестрахування, достатній розмір страхових резервів для здійснення майбутніх виплат, оптимальна програма розміщення страхових резервів та високий рівень платоспроможності страхової компанії.

Література.

1. Бойко А. О. Теоретичні основи та практичний досвід забезпечення фінансової стійкості страхової компанії [Електронний ресурс] / А. О. Бойко // «Економічні науки». – 2010. – №7. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2010_7_4/4.pdf
2. Братюк В.П. Дослідження управління фінансовою надійністю страховика на прикладі страхових компаній України [Електронний ресурс] / В.П. Братюк // «Ефективна економіка». – 2014. - №11. - Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3509>
3. Журавльова О.С. Особливості впливу факторів на фінансову стійкість страхових компаній / О.С. Журавльова // «Ринок цінних паперів України». – 2013. – №1-2. – с. 39-45.
4. Сташкевич Н. М. Застосування фінансових важелів в підвищенні фінансової стійкості страховиків / Н. М. Сташкевич // «Науковий вісник. Одеський державний економічний університет». – 2014. - № 5 (213). – С. 117-129.
5. Цугунян А.М. Фінансова стійкість страховиків та шляхи її зміцнення / А.М. Цугунян // «Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції». – 2014. – №2. – с. 45-53.
6. Челишева Т.В. Фінансова стійкість страхової компанії та умови її забезпечення [Електронний ресурс] / Т.В. Челишева, Т.С. Кононова // «Економічні науки». – 2013. – №3. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/18_ADEN_2013/Economics/3_141696.doc.htm
7. Чкан І.О. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній / І.О. Чкан // «Науковий огляд». – 2014. – Том 2. №1. – Режим доступу: <http://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/68>
8. Офіційні звіти Національної комісії по регулюванню ринків фінансових послуг України // dfr.gov.ua

References.

1. Boyko A.O. (2010) "Theoretical principles and practical experience of insurance company financial stability providing", *Ekonomichni nauky*, [Online], vol . 7, available at: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2010_7_4/4.pdf
2. Bratyuk V. P.(2014) "Research management financial soundness of the insurer by the example of insurance companies in ukraine", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol . 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3509>
3. Zhuravl'ova O. (2013) "Features of influence factors on the financial stability of insurance companies", *Rynok tsinnykh paperiv Ukrainy*, vol. 1-2, pp. 39–45.
4. Stashkevych N. (2014) "The use of financial instruments in enhancing financial stability of insurers", *Naukovyj visnyk Odes'kij derzhavnyj ekonomichnyj universytet*, vol. № 5 (213), pp. 117–129
5. Tsuhunian A. (2014) "Financial stability of insurers and ways to strengthen", *Naukovyj visnyk: Finansy, banky, investytsii*, vol. № 2, pp. 45-53
6. Chelysheva T. (2013) "The financial stability of the insurance company and conditions for providing", *Ekonomichni nauky*, [Online], vol . 3, available at: http://www.rusnauka.com/18_ADEEN_2013/Economics/3_141696.doc.htm
7. Chkan I. (2014) "Ensuring the financial stability of the insurance companies", *Naukovyj ohliad*, [Online], vol. 1, available at: <http://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/68>
8. The official reports of Ukraine National Commission for Regulation of Financial Services, available at: dfp.gov.ua

Стаття надійшла до редакції 10.06.2015 р.

